

Aday Öğretmenlerin Sosyal Girişimcilik Özellikleri Ölçeği: Geçerlik ve Güvenirlilik Çalışması

Pre-service Teachers' Social Entrepreneurship Qualifications Scale: Validity and Reliability Study

Tuğba KONAKLI¹, Nur GÖĞÜŞ²

¹Kocaeli Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Eğitim Bilimleri Bölümü, Kocaeli/TÜRKİYE.
tdegirmenci@kocaeli.edu.tr

²Kocaeli Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Eğitim Bilimleri Bölümü, Kocaeli/TÜRKİYE.
nurgogus@hotmail.com

ÖZ

Bu çalışmanın amacı, öğretmen adaylarının sosyal girişimcilik özelliklerine yönelik bir ölçek geliştirmektir. Araştırmanın çalışma grubunu Kocaeli Üniversitesi Eğitim Fakültesinde öğrenim görmekte olan 323 öğretmen adayı oluşturmuştur. Veriler açımlayıcı ve doğrulayıcı faktör analizine tabi tutulmuştur. Açımlayıcı faktör analizi sonuçları, ölçeğin üç faktörden oluştuğunu göstermiştir. Üç faktörün açıkladığı toplam varyans %41 olarak saptanmıştır. Doğrulayıcı faktör analizi sonuçları, üç faktörlü yapıyı doğrulamıştır. Sonuçlar, Aday Öğretmenlerin Sosyal Girişimcilik Özellikleri Ölçeği'nden elde edilen puanların güvenilirliği ve geçerliği hakkında kanıtlar sağlamıştır.

Anahtar Kelimeler: Sosyal girişimcilik, Öğretmen adayları, Ölçek geliştirme.

ABSTRACT

This study aims to develop a scale which measures pre-service teachers' social entrepreneurial characteristics. Study group of this research consists of 323 pre-service teachers who study Educational Sciences in Kocaeli University. Results of exploratory factor analyses demonstrated that this scale yielded 3 factors. For three factors, total variance explained reaches 41%. The results of CFA verifies the three-factored structure. Results provide evidence about the reliability and validity of the scores which are obtained from Entrepreneurship Characteristics of Pre-service Teachers Scale.

Keywords: Social entrepreneurship, Pre-service teacher, Scale development.

GİRİŞ

Girişimciliğin iktisadi özelliklerinin yanında toplumsal sorumluluk yönünü vurgulayan sosyal girişimcilik, sosyal değişimi gerçekleştirmek, sosyal değer yaratmak ya da toplumsal gereksinimleri doyumak amacıyla kaynakların yenilikçi biçimde kullanımını içeren bir süreç olarak tanımlanmaktadır (Thompson, 2002). Sosyal girişimciliği iktisadi anlamda girişimcilikten ayıran temel nokta bireyin özgeciliğidir. Bireyde fedakârlığının dışavurulması olarak ifade edilen sosyal girişimcilik ekonomik değerleri değil sosyal değerleri önplana alan özellikleri vurgulamaktadır (Mari ve Martı', 2006; Tan, Williams ve Tan, 2005).

Sosyal girişimci, yaşadığı toplumda ortaya çıkan sosyal aksaklıkları fark ederek o güne kadar akla gelmeyen ya da cesaret edilmeyen bir yaklaşımla sorunların üzerine giden; yaratıcı, ısrarcı, duyarlı, gerçekçi tavırları ile fark yaratan ve toplumun güvenini kazanan kişidir (Denizalp, 2007). Kar amacı gütmeyi öncelikli amaç olarak vurgulayan girişimcilik kavramının aksine sosyal girişimcilik, sosyal amaçlar doğrultusunda yenilik yaratarak sosyal dönüşümü sağlamayı amaçlamaktadır (Güler, 2010). Sosyal girişimciliğin sosyal bir misyon üstlenerek toplumsal vurgularda bulunması sermayeyi temel alan girişimcilikten farkını ortaya koymaktadır (Katzenstein ve Chrispin, 2011). Dolayısıyla sosyal girişimcilik toplumsal fayda sağlamayı ön plana alan bir kavram olarak görülmektedir. Sosyal ve ekonomik girişimciler ideolojileri açısından farklılık göstermektedirler. Bu farklılığın temelinde misyon ve amaç seçimi vardır. Sosyal girişimciler yenilikçi girişimsel organizasyonları veya yatırımları yönetirler ya da yaratırlar. Temel misyonları kârı takip etmekten ziyade sosyal değişim ve kendi müşteri grubunun gelişimidir. Sosyal girişimciler kâr-amaçlı aktivitelere de katılabilirler ancak, kârı kendilerini amaçlarına ulaştıracak bir araç olarak görürler (Özdevecioğlu ve Cingöz, 2009).

Sosyal Girişimcilik ve Eğitim

Gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde sosyal girişimciliğin desteklenmesi amacıyla girişimcilik eğitiminin verilmesi ön plana çıkmaktadır. Dünyada 1971 yılında

girişimcilik eğitimi veren 16 yükseköğretim kurumu varken, bu sayı 2000’li yıllara gelindiğinde 800’ü geçmiştir. Dolayısıyla girişimcilik çağı gereksinimi konumuna gelmiştir (Fiet, 2000). Girişimcilik eğitiminin küçük yaşlarda başlatılması gerekliliği; ülkemizde Talim Terbiye Kurulu’nun 26.08.2009 tarih ve 127 sayılı kararı ile ortaöğretim kurumlarında ‘Girişimcilik’ dersi verilmesine ilişkin çalışmaların başlamasına neden olmuştur (MEB, 2009). Ortaöğretim kurumlarındaki Girişimcilik dersi liselerde seçmeli ders olarak verilmektedir. Bu dersi verecek olan öğretmenleri yetiştirmek ise Eğitim Fakültelerinin sorumluluğu kapsamındadır. Milli Eğitim Bakanlığı tarafından 2006 yılında oluşturulan ‘Öğretmenlik Mesleği Genel Yeterlikleri’nde bir öğretmende aşağıda belirtilen özelliklerin bulunması gerektiğine eşdeğer ifadeler yer almaktadır. Örneğin ‘Kişisel ve Mesleki Değerler- Mesleki Gelişim’ başlığı altında ‘Kişisel Gelişimi Sağlama’ alt yeterliği altında ‘Davranışlarında tutarlı ve dürüst olmak’, ‘Zorluklarla mücadele etmek’, ‘Mesleğini severek, isteyerek yapma’, ‘Özgüvene sahip olma’ ve ‘Yeni fikirlere ve değişimlere uyum sağlama’ ifadeleri yer alırken alt yeterlikte öğretmenin kişisel ve mesleki gelişime açık olması gerekliliğini benimsemiş, yaratıcı, eleştirel düşünebilen, sorun çözme ve iletişim becerilerine sahip olması gerektiği vurgulanmaktadır. ‘Okul, Aile ve Toplum’ başlığı altında ‘Çevre olanaklarından yararlanma’ alt yeterliğinde ise öğretmenin işbirliği yaparak okul ve toplum kaynaklarını en verimli biçimde harekete geçirmesi gerektiği belirtilmektedir (MEB, 2006). Dolayısıyla öğretmenlik mesleği genel yeterliklerinde öğretmenlerden sosyal girişimci özellikler göstermeleri beklendiği görülmektedir.

Üniversiteler programlarına ‘Girişimcilik’ derslerini giderek artan bir ivme ile eklemektedir. 2011 yılında YÖK ile KOSGEB arasında imzalanan ve üniversitelerin tüm bölümlerinde girişimcilik dersinin verilmesine ilişkin hazırlanan ‘Girişimcilik’ protokolü bu durumun önemini açık biçimde ortaya koymaktadır (MUGİM, 2012).

Eğitime ilişkin gerçekleştirilecek reformların odak noktası öğrencinin eğitiminin ötesinde öğretmenin eğitimi ile ilişkilidir (Ikävalko, Ruskovaara ve Seikkula, 2009). Dolayısıyla öğretmenin sahip olduğu kişisel ve mesleki yeterlikler eğitim reformlarının başarısını belirleyici unsur olarak değerlendirilebilir. Sosyal girişimci kavramının ele

alınmasıyla birlikte sosyal girişimcilik özelliklerine sahip eğitimciler yetiştirme gereksinimi ortaya çıkmıştır. Sosyal girişimcilik özellikleri incelendiğinde öğrenmenin bireyin kişisel gelişimini destekleyici nitelikte olmasına ve öğrenmenin gerçekleştiği alanlarda yeterliliğe odaklanılmasına vurgu yapıldığı görülmektedir. Bu bağlamda işbirlikli öğrenme, takım çalışması, yaparak-yaşayarak öğrenme, probleme dayalı öğrenme, grup ve akran çalışması, proje çalışması ve drama gibi yöntemler, öğrencileri etkileşimli öğrenme ve düşünmede aktif kılmaktadır. Bu yöntemler geleneksel öğretim yöntemlerinden farklıdır. Girişimci eğitim pedagojisi öğrencilerin aktif öğrenmesine odaklanır ve bu yaklaşım geleneksel olmayan bir öğretim yöntemi olarak düşünülmelidir (Gibb, 2005; akt. Ikävalko ve Seikkula, 2009). Öğretmenlerin sosyal girişimcilik rollerine örnek olarak okul çevresinin sosyoekonomik ve kültürel özelliklerine göre okulun çevreyle bütünleşmesine amacıyla düzenlenen etkinlikler gösterilebilir. Bu bağlamda drama, halk dansları gibi kültürel ve eğitsel etkinliklerin yerel kültürel deneyimler biçiminde tasarlanması (SherryChand ve Amin- Choudhury; 2006), eğitsel bir materyal yapmak için bireylerin geleneksel becerilerini kullanmalarının sağlanması (seramik, halı dokuma vb.), ve onları okul binalarından dışarı çıkarmak bu tasarımlara örnektir. Bunun yanı sıra okulun gelişimine katkıda bulunabilecek diğer toplumsal kurumlarla iletişim ve işbirliği içerisinde bulunmak, okulun bulunduğu çevrenin gelişim ve değişimine etki etmesi olası etkinliklerin tasarlanması ve gerçekleştirilmesi öğretmenin sosyal girişimcilik rollerindedir. Örneğin, yetişkin eğitimi, sosyal yardım hizmetleri ve öğrenme ürünlerini fayda sağlayacak biçimde tasarlama, girişimci öğretmenin toplumun gereksinimlerine cevap verme biçimidir.

Girişimciliğin ilişkili olduğu değişkenlerin başında değer ve tutumlar, kişisel hedefler, yaratıcılık ve risk alma eğilimi (Gorman, Hanlon, ve King, 1997), başarı gereksinimi, iç kontrol odağına sahip olma, bağımsızlık isteği, iyi bir iletişimci olma, ileri görüşlülük ve belirsizliğe karşı tolerans (Shahhosseini, Kavousy, Shirsavar ve Ardahaey, 2011), başarıya motivasyonu, öz yeterlik ve yenilikçilik gelmektedir (Ivona ve Želimir, 2011). Sosyal girişimcilerin ve ekonomik girişimcilerin birbirinden ayrıldığı noktalar olsa da

benzer özelliklere sahip oldukları görülmektedir. Bu özelliklerin biri kişisel yaratıcılıktır. Kişisel yaratıcılık davranışı kapsamında yapılan araştırmalar, problem çözme, farklı bakış açıları geliştirme, yenilikçilik, özgüven ve iletişim becerilerine yönelik becerilerin aslında girişimcilik nitelikleri olarak belirtilen özgüven, risk alma, başarılı kişileri rol modeli alma ile örtüştüğünü ortaya koymuştur (Morrison ve Johnston, 2003; Farzaneh, Hassan, Gholamreza, Mirsaladin, Parviz, ve Alireza, 2010). Sosyal girişimciliğin ölçülmesine yönelik yapılan araştırmalarda çoğunlukla nitel araştırma yöntemlerinin kullanıldığı görülmekte, nicel araştırma yöntemlerinin kullanıldığı çalışmalarda CovinandSlevin's (1989) tarafından geliştirilen "Girişimcilik Ölçeği" kullanılmaktadır (Litzky ve diğerleri, 2010, Austin, Stevenson, Wei-Skillern, 2006, Short, Moss ve Lumpkin, 2009). Türkiye'de üniversite öğrencilerinin girişimcilik özelliklerini saptamaya yönelik araştırmalar bulunmakla birlikte (Ercan ve Sünbül, 2009; Karabulut, 2009; Yıldız, Taşkıtın ve Çiçek, 2011) öğretmen adaylarının, öğretmen ve okul yöneticilerinin girişimcilik özellikleri ile ilgili sınırlı sayıda çalışma bulunmaktadır (Bayrak ve Terzi, 2004). Öğretmen adaylarının sosyal girişimcilik özelliklerine yönelik çalışmaların sınırlılığı ve bu çalışmalarda kullanılacak bir ölçme aracının eksikliği nedeniyle bu araştırmada, öğretmen adaylarının sosyal girişimcilik özelliklerini belirlemeye yönelik bir ölçek geliştirmek amaçlanmıştır. Dolayısıyla çalışmanın öğretmen yetiştirmede sosyal girişimcilik özelliklerinin dikkate alınması açısından alana katkı sağlaması beklenmektedir.

YÖNTEM

Bu araştırma betimsel tarama modelinde tasarlanmıştır. Araştırmada ölçek geliştirmek amaçlandığından, test edilecek özelliklerin belirlenmesi, ölçekte yer alacak maddelerin yazımı, uzman görüşünün alınması ve maddelerin tekrar düzenlenmesi, uygulamanın yapılarak geçerlik ve güvenilirlik analizlerinin gerçekleştirilmesi aşamaları izlenmiştir (Cronbach, 1984; Altun ve Büyüköztürk, 2011).

Araştırma Grubu

Verilerin toplanabilmesi için hazırlanan ölçme aracı Kocaeli Üniversitesi Eğitim Fakültesi öğrencileri arasından tesadüfi örnekleme yöntemiyle belirlenen 325 öğrenciyi ulaştırılmış, 323 öğrenci deneme uygulamasına katılmıştır. Ölçeğin test tekrar test güvenilirliği için basit tesadüfi örnekleme yöntemiyle seçilen 150 kişilik ayrı bir grup üzerinde çalışılmıştır. Dolayısıyla ölçek geliştirme çalışmasına toplam 473 katılımcı dahil edilmiştir. Oluşturulan deneme formu 2011-2012 eğitim öğretim yılı bahar döneminde ders saatleri içerisinde 323 kişilik öğrenci grubuna uygulanmıştır. Katılımcıların % 26'sı (n=84) Matematik Öğretmenliği, %31,9'u (n=103) Sınıf Öğretmenliği, % 18,3'ü (n=59) İngilizce Öğretmenliği, %23,8 (n=77) Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık bölümünde öğrenim görmektedirler. Bununla birlikte katılımcıların % 19,5'i (n=63) 1. sınıf, % 23,2'si (n=75) 2. sınıf, % 26,9'u (n=87) 3. sınıf ve % 30,4'ü (n=98) 4. sınıf öğrencisidir. Faktör analizinin gerçekleştirilebilmesi için çalışma grubunun ölçekteki madde sayısının beş katı örneklem büyüklüğü kriterini karşılaması gerekmektedir (Tabachnick ve Fidell, 2001). Araştırma kapsamında faktör analizinin yapılabilmesi için gerekli örneklem büyüklüğü incelenmiş çalışma grubu yeterli görülmüştür.

Veri Toplama Araçları

Ölçek geliştirmenin ilk aşamasında alan yazın incelenerek öğretmenlerin sahip olması beklenen sosyal girişimcilik özellikleri belirlenmeye çalışılmıştır. Bununla birlikte Okul Öncesi ve Türkçe Öğretmenliği bölümü öğrencilerinden oluşan 70 kişilik bir gruba sosyal girişimciliğin tanımı, sosyal girişimci birey özellikleri ve rolleri kısaca anlatılmıştır. Daha sonra bu gruba yazılı olarak 2 soru sorulmuştur. Öğrencilere yöneltilen “Öğretmen sosyal girişimci olmalı mıdır?” sorusuna evet cevabı veren öğrenciler, “Sosyal girişimci bir öğretmenin özellikleri neler olmalıdır?” sorusunu yanıtlamışlardır. Bu soruların yanıtları incelendiğinde öğrencilerin, “kendini ifade etme yeteneği kuvvetli, insanları etkileyebilen, mesleğinde kendine güvenen, başarıyı hedef edinen, kişilerarası ilişkileri güçlü, yaratıcı fikirler öne süren ve farklı çözüm yolları üretebilen, olumsuz durumlarda hedeflerinden vazgeçmeyen, kararlı, zorluklarla

mücadele edebilen, iletişim becerileri güçlü, mesleki fırsatları takip eden ve değerlendiren” şeklinde görüşler bildirdikleri görülmüştür. MEB tarafından hazırlanan “Öğretmenlik mesleği genel yeterlikleri” ile öğretmen adaylarından alınan girişimci öğretmen özelliklerine ilişkin yanıtlar incelenerek ve ilgili alan yazın taramasından yola çıkılarak 55 maddelik bir madde havuzu oluşturulmuştur. Madde havuzunda 14, 16, 18, 24, 32 ve 51 numaralı maddeler olumsuz biçimde yazılmış ve analizlerde ters puanlanmıştır. Oluşturulan deneme formu, Eğitim Yönetimi Teftişi Planlaması ve Ekonomisi ve Psikolojik Danışma ve Rehberlik bilim dallarında olmak üzere 5 uzmanın görüşlerine sunulmuştur. Uzmanlar maddelerin anlaşılabilirliğini ve sosyal girişimci öğretmen özelliklerine uygunluğunu değerlendirmişlerdir. Uzman görüşleri doğrultusunda ölçekten 4 madde çıkarılarak bazı maddelerin anlaşılabilirliği yönünden düzeltme yoluna gidilmiştir. Bu düzenlemenin ardından 51 maddelik deneme formu oluşturulmuştur. Katılımcıların deneme formunda görüşlerini “Kesinlikle katılmıyorum”, “katılmıyorum” kısmen katılıyorum” “katılıyorum” ve “tamamen katılıyorum” arasında değişen 5’li Likert tipi bir ölçek üzerinde ifade etmeleri istenmiştir.

Verilerin Toplanması

Ölçeğin öğretmen adaylarına uygulanmasından önce katılımcılara sosyal girişimcilikle ilgili açıklamalar yapılmış ve araştırmanın amacı belirtilerek gönüllü olan öğretmen adaylarının uygulamaya katılmaları istenmiştir. Ölçeğin uygulanması yaklaşık olarak 10 dakika sürmüştür. Ölçeğin test tekrar test güvenilirliği için 150 kişilik bir gruba ders saatleri içerisinde 3 hafta ara ile ölçek uygulanmıştır.

Verilerin Analizi

Örneklemeden elde edilen verilerin ölçekte bulunan maddelere ve faktörlere göre normal dağılımı betimsel istatistikler ile incelenmiştir. Ölçekten elde edilen puanların ortalaması 3,71; ortancası 3,73; mod; 3,71; çarpıklık katsayısı 0,508; basıklık katsayısı 0,121’dir. Çarpıklık katsayısının ve basıklık katsayısının 1’den küçük değer aldığı, ortalama ile medyan değerlerinin ise yakın değerler aldığı görülmüştür. Dolayısıyla

ölçekten alınan puanların normal dağılıma yakın olduğu ve açımlayıcı faktör analizi (AFA) için kabul edilebilir düzeyde olduğu görülmüştür (Özdamar, 2002). Aday Öğretmenlerin Sosyal Girişimcilik Özellikleri (AÖSGÖ) Ölçeği'nin yapı geçerliğini belirlemek için varimax dik döndürme ile temel bileşenler analizi kullanılarak AFA yapılmıştır. AFA'da uygulamada az sayıda madde için faktör yükü alt sınır değeri .30 olarak belirlenebilir (Büyüköztürk, 2007). Bu çalışmada faktör yükleri için alt sınır değeri .30 olarak belirlenmiştir. Ayrıca AFA ile ortaya konulan yapının doğruluğunun test edilebilmesi için doğrulayıcı faktör analizi (DFA) yapılmıştır. Hata payı .05 olarak belirlenmiştir. DFA, daha önceden tanımlanmış bir yapının, bir model olarak doğrulanıp doğrulanmadığını test eden bir analizdir. DFA ölçme araçlarının geliştirilmesi, düzenlenmesi çalışmalarında kullanışlı bir ileri istatistik tekniğidir (Çokluk, Şekercioğlu ve Büyüköztürk, 2010). Güvenirlik çalışması olarak, ölçeğin alt boyutları ve toplam güvenilirlik değeri incelenmiştir. Ayrıca Cronbach Alpha içtutarlılık katsayılarına bakılarak ve test tekrar test sonucunda elde edilen korelasyon ve t değerlerinin anlamlılık düzeyleri hesaplanmıştır. Araştırmada analizler SPSS 15 ve LISREL 8.7 programıyla yapılmıştır.

BULGULAR

Ölçeğin yapı geçerliğini ortaya koymak üzere AFA ve DFA yapılmıştır. Uzman görüşleri alındıktan sonra 51 madde olarak düzenlenen ölçeğin yapı geçerliği ve güvenilirlik analizlerinden önce ölçekteki maddelerin aritmetik ortalama, standart sapma ve madde toplam korelasyon değerleri incelenmiştir. Analiz sonucu 14, 18, 24, 30 ve 33. maddelerin düzeltilmiş madde toplam korelasyonlarının .20'nin altında olduğu görülmüştür. Madde toplam korelasyonu .20'den düşük maddeler iyi derecede ayırt etme özeline sahip değildir (Büyüköztürk, 2007). Dolayısıyla 51 maddeden 5 madde çıkarılarak 46 madde ile analizlere devam edilmiştir. Faktör analizinde ilk olarak elde edilen verilerin faktör analizine uygunluğu test edilmiştir. Bu amaçla Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) katsayısı ve Barlett testi gerçekleştirilmiştir. Verilerin faktör analize uygun olması için KMO katsayısının en az 0,60 olması ve Barlett testinin anlamlı

düzeyde çıkması gerekmektedir (Çokluk ve ark., 2010). Tablo 1’de AÖSGÖ Ölçeği’nin KMO katsayısı ve Barlett testi değerleri verilmiştir.

Tablo 1. KMO ve Barlett Testi Değerleri

KMO ve Barlett Testi Değerleri		
Kaiser-Meyer-Olkin Örneklem Yeterliliği		0,841
Bartlett küresellik testi	χ^2	4621,538*
	Sd	1225

* $p < 0,05$

Elde edilen KMO katsayısı ve Barlett testi sonuçları verilerin faktör analizi için uygun olduğunu göstermiştir. Faktör analizine dahil edilen maddelerin kaç faktörde toplandığını saptamak için özdeğerlere ve varyansın açıklanan yüzdelere bakılmıştır. 46 maddeye ilişkin yapılan faktör analizinin ilk sonuçları incelendiğinde 25 maddenin faktör yük değerlerinin .30’un altında kaldığı ve birden fazla faktörle yüksek yük değerine sahip oldukları dolayısıyla binişiklik gösterdikleri saptanmıştır. 46 maddeden binişiklik gösteren ve faktör yük değeri .30’un altında kalan 25 madde elenmiş ve kalan 21 madde için tekrar faktör analizi yapılmıştır.

İkinci kez yapılan AFA sonucunda maddelerin özdeğeri 1’den büyük olan 5 faktör altında toplandığı görülmüştür. Bu 5 faktörün ölçeğe ilişkin açıkladıkları varyans ise %51,28’dir. Faktörlere ait çizgi grafiği incelenerek üçüncü faktörde bir kırılma noktası olduğu, üçüncü noktadan sonraki bileşenlerin varyansa katkılarının düşük ve birbirine yakın değerler aldığı görülmüştür. Dolayısıyla ölçeğin üç faktörlü yapıda olabileceği düşünülerek üç faktör üzerinden tekrar faktör analizi gerçekleştirilmiştir. Üçüncü kez yapılan AFA sonucunda 21 maddenin üç faktör altında toplandığı ve binişiklik göstermediği görülmüştür. Analiz sonuçları Tablo 2’de gösterilmiştir. AFA sonucu elde edilen birinci faktör “Risk almadan başarılı olunmaz.”, “Zor bir işe başlamak benim için heyecan vericidir.” gibi ifadeleri içerdiğinden bu boyuta “Risk alma” adı verilmiştir. Risk alma boyutu 7 maddeden oluşmakta ve toplam varyansın % 26,077’sini açıklamaktadır. AFA sonucunda; “Mesleki bilgi ve beceri açısından kendime güvenirim.”, “Yeni çevre/arkadaşlar edinmek benim için kolaydır.” gibi ifadeleri içeren

ikinci boyuta “Özgüven” adı verilmiştir. Özgüven boyutu 8 maddeden oluşmakta ve toplam varyansın % 8,438’ini açıklamaktadır. “Bir işi yapmaya başlamadan önce bu işi yapabileceğim farklı yöntemler olup olmadığını düşünürüm.”, “Bir işi yapmaya başlamadan önce bu işten etkilenecek kişilerin görüşlerini alırım.” gibi ifadeleri içeren diğer boyut “Kişisel Yaratıcılık” olarak adlandırılmıştır. Toplam varyansa % 6,302’lik katkı sağlayan kişisel yaratıcılık boyutu 6 maddeden oluşmaktadır. Çok faktörlü desenlerde, açıklanan varyansın %40 ile %60 arasında olması yeterli kabul edilmektedir (Büyüköztürk, 2007).

Tablo 2. ÖAGÖ Ölçeği Açımlayıcı Faktör Analizi Sonuçları

Madde No	Faktör Ortak Varyansı	Faktör 1 AFA	Faktör 2 AFA	Faktör 3 AFA
M54	,521	,635		
M04	,384	,617		
M40	,399	,571		
M01	,402	,550		
M47	,398	,536		
M53	,306	,511		
M07	,297	,392		
M42	,511		,703	
M38	,559		,661	
M41	,523		,659	
M02	,403		,628	
M43	,477		,544	
M11	,270		,428	
M37	,261		,390	
M34	,261		,373	
M35	,630			,793
M44	,455			,628
M36	,451			,618
M45	,470			,548
M19	,297			,503
M52	,297			,472

AFA ile elde edilen 3 faktörün açıkladıkları toplam varyansın % 41 olması faktörlerin toplam varyansa katkılarının yeterli olduğunu göstermektedir. AFA sonuçlarına göre tüm maddelerin planlanan faktörler altında toplandığı, maddelerin boyutlara dağılımının tutarlı olduğu görülmüştür. AÖSGÖ ölçeğinin boyutları arasındaki korelasyonlar

incelendiğinde boyutların birbirleri ile pozitif yönde ve anlamlı ilişki gösterdiği, boyutlar arasındaki ilişkilerin çok yüksek ya da çok düşük olmadığı görülmüştür. Risk alma ile özgüven boyutları arasında ($r=,601$; $p=0,00$) ve risk alma ile kişisel yaratıcılık boyutları arasında ($r=,464$; $p=0,00$) pozitif yönde ve anlamlı, özgüven ve kişisel yaratıcılık boyutları arasında ($r=,543$; $p=0,00$) pozitif yönde ve anlamlı ilişkiler olduğu görülmüştür. AÖSGÖ Ölçeğine ilişkin AFA ile belirlenen modelin doğruluğu DFA ile test edilmiştir. Tablo 3'te DFA sonucu elde edilen faktör yükleri ve t değerleri belirtilmiştir. DFA sonucunda elde edilen t değerlerinin 1,96'nın üzerinde olması durumunda ,05 düzeyinde, 2,56'nın üzerinde olması durumunda ise ,01 düzeyinde manidar oldukları kabul edilmiştir (Çokluk ve ark., 2010).

Tablo 3. AÖSGÖ Ölçeği Doğrulayıcı Faktör Analizi Sonuçları

Madde No	Faktör 1 DFA	Faktör 2 DFA	Faktör 3 DFA	DFA t değeri
M54	,55			9,53
M04	,41			6,92
M40	,52			8,87
M01	,54			9,42
M47	,60			10,55
M53	,50			8,48
M07	,52			8,93
M42		,57		10,30
M38		,67		12,51
M41		,64		11,59
M02		,46		7,88
M43		,63		11,58
M11		,44		7,57
M37		,48		8,27
M34		,48		8,34
M35			,57	9,76
M44			,59	10,01
M36			,60	10,27
M45			,63	10,90
M19			,32	5,08
M52			,50	8,33

DFA'nin ilk aşamasında gözlenen değişkenlerin t değerlerinin manidarlık düzeyleri kontrol edilmiştir. Bu çerçevede Tablo 3 incelendiğinde tüm maddelere ilişkin t değerlerinin ,01 düzeyinde manidar oldukları görülmektedir. DFA sonuçları, AFA ile ortaya koyulan yapının doğrulandığını göstermektedir. Şekil 2'de DFA ile elde edilen model görülmektedir. Modelin uyum kontrollerinin gerçekleştirilmesi için ki kare, RMSEA (Hata kareler ortalamasının karekökü), GFI (Uyum iyiliği indeksi), AGFI (Düzeltilmiş uyum iyiliği indeksi), SRMR (standartlaştırılmış ortalama hataların karekökü), CFI (Karşılaştırılmalı uyum indeksi), NFI (Normlaştırılmış uyum indeksi) ve NNFI (Normlaştırılmamış uyum indeksi) uyum iyiliği indeksleri dikkate alınmıştır. Tablo 4'te bu uyum iyiliği indekslerine ilişkin iyi uyum ve kabul edilebilir uyum değerleri ve bu çalışmada DFA'dan elde edilen değerler verilmiştir.

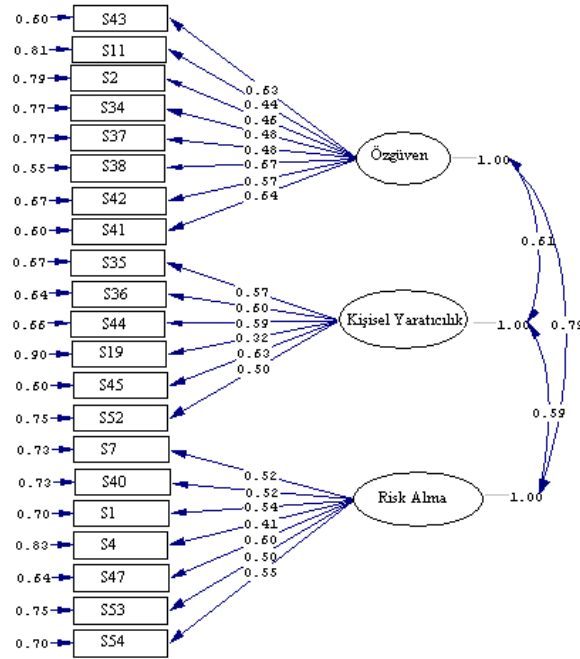
Tablo 4. Uyum İyiliği Değerleri

Uyum Ölçümü	İyi Uyum	Kabul Edilebilir Uyum	Elde edilen değer
RMSEA	$0 \leq RMSEA \leq ,05$	$,05 \leq RMSEA \leq ,08$	$,05 \leq 0,63 \leq ,08$
SRMR	$0 \leq SRMR \leq ,05$	$,05 \leq SRMR \leq ,10$	$,05 \leq ,60 \leq ,10$
NFI	$,95 \leq NFI \leq 1,00$	$,90 \leq NFI \leq ,95$	$,90 \leq ,90 \leq ,95$
NNFI	$,97 \leq NNFI \leq 1,00$	$,95 \leq NNFI \leq ,97$	$,95 \leq ,95 \leq ,97$
CFI	$,97 \leq CFI \leq 1,00$	$,95 \leq CFI \leq ,97$	$,95 \leq ,95 \leq ,97$
GFI	$,95 \leq GFI \leq 1,00$	$,90 \leq GFI \leq ,95$	$,90 \leq ,90 \leq ,95$
AGFI	$,90 \leq AGFI \leq 1,00$	$,85 \leq AGFI \leq ,90$	$,85 \leq ,86 \leq ,90$

Kaynak: Schermelleh-Engel, Moosbrugger ve Müller, 2003

DFA analizinde Ki kare testi, “gözlenen kovaryans matrisi ile faktör kovaryans matrisi arasında fark yoktur” hipotezini test eder (Özdamar, 2002). Ki-kare / serbestlik derecesi 3 değerinden küçük ise modelin çok iyi bir uyuma sahip olduğu, 5 değerinden küçük ise modelin uyum iyiliğine sahip olduğu kabul edilmektedir (Byrne, 1998). Bu çalışmada DFA analizinde elde edilen $\chi^2=427,15$ (sd=186, $p<,05$) ve χ^2/sd değeri 2,29'dur. Yapılan DFA'da uyum indeksi değerleri RMSEA= 0,63; SRMR=,60, NFI= ,90; NNFI=,95;CFI=,95; GFI=90; AGFI=,86 olarak saptanmıştır. Elde edilen bu değerler modelin kabul edilebilir uyuma sahip olduğunu göstermiştir (Hooper, Coughlan ve

Mullen, 2008; Çokluk ve ark., 2010; Schermelleh-Engel, Moosbrugger ve Müller, 2003; Hu ve Bentler, 1999).

Chi-Square=427.15, df=186 P-value=0.00000, RMSEA=0.063

Şekil 2. AÖSGÖ Ölçeği Yol Şeması

AÖSGÖ ölçeği DFA sonuçlarında hata varyansları incelendiğinde, M19 (0,90)'un hata varyansının yüksek olduğu görülmüştür. Ancak bu modelde Tablo 3'te belirtilmiş olan maddeler için anlamlı düzeyde t değerlerinin elde edilmiş olması nedeniyle (Çokluk ve ark., 2010) bu maddenin model içerisinde yer almasına karar verilmiştir. Dolayısıyla ölçek maddelerinin ilgili yapıyla olan modelin uygun olduğu yargısına ulaşılmıştır. Analizin bu aşamasında modifikasyon önerileri incelenmiştir. Ancak önerilen modifikasyonların χ^2 değerinde önemli bir düşmeye karşılık gelmemesi ve χ^2/sd oranına önemli bir katkı sağlamaması nedeniyle önerilen modifikasyonların model açısından kritik bir değişikliğe sebep olmadığı görülmüştür. AÖSGÖ Ölçeğinin güvenilirliği için Cronbach-alpha iç tutarlılık katsayılarına bakılmıştır. 21 maddelik

ölçeğin genel güvenilirlik değeri ,855 olarak saptanmıştır. Özgüven alt boyutu için iç tutarlılık katsayısı ,767; risk alma alt boyutu için iç tutarlılık katsayısı ,716 ve kişisel yaratıcılık için iç tutarlılık katsayısı ,70'tir. Test tekrar test güvenilirliğinin sağlanması amacıyla yapılan analizlerde elde edilen Pearson korelasyon değerinin istatistiksel açıdan anlamlı, eşleştirilmiş örneklem t test sonucunda elde edilen t değerinin ise istatistiksel açıdan anlamlı bir sonuç vermemesi beklenmiştir. Elde edilen korelasyon değerlerinin $r=,313$ ile $r=,118$ ($p<0,05$) arasında değişim gösterdiği ve istatistiksel açıdan anlamlı olduğu, eşleştirilmiş örneklem t testi değerlerinin ise $t=,351$ ile $t= 1,762$ arasında değiştiği ($p>0,05$) saptanmıştır. Analizler sonucu elde edilen değerler AÖSGÖ ölçeğinin güvenilirliği açısından kanıtlar sunmuştur.

TARTIŞMA ve SONUÇ

Bu çalışmada, öğretmen adaylarının girişimcilik özelliklerini belirlemek amacıyla; risk alma, özgüven ve kişisel yaratıcılık olmak üzere 3 boyuttan oluşan 21 maddelik bir ölçek geliştirilmiştir. AÖSGÖ Ölçeği'nin *risk alma* boyutu 7 maddeden oluşmaktadır. Bu boyutta yer alan maddelerden bazıları "Olumsuzluklar, bir işi başarmam için beni daha güçlü kılar.", "Risk almadan başarılı olunmaz, başarıya ulaşacağım konusunda kendime güvenirim." şeklindedir.

AÖSGÖ ölçeğinin *özgüven* boyutunda 8 madde bulunmaktadır. Bu boyutta yer alan maddelerden bazıları şu şekildedir; "İlk kez tanıştığım birine kendimi kolayca ifade edebilirim.", "Mesleki bilgi ve beceri açısından kendime güvenirim, çevremdeki insanları kendi düşüncelerim doğrultusunda etkilerim, yeni çevre/arkadaşlar edinmek benim için kolaydır".

Ölçeğin *kişisel yaratıcılık* boyutu ise 6 maddeden oluşmakta ve "Bir işi yapmaya başlamadan önce bu işi yapabileceğim farklı yöntemler olup olmadığını düşünürüm.", "Bir işi yapmaya başlamadan önce bu işten etkilenecek kişilerin görüşlerini alırım.", "Bir işi yapmaya başlamadan önce bu işle ilgili başarılı kişileri model alırım." şeklinde soruları kapsamaktadır.

Girişimcilik özellikleri ve sosyal girişimciliğe ilişkin yapılan araştırmalarda elde edilen bulgular girişimci bireylerin, yaratıcılık, risk alma ve denetim odağı, bağımsızlık isteği, iyi bir iletişimci olma (Gorman ve ark. 1997; Shahhosseini ve ark., 2011), başarıya motivasyonu, kişisel yaratıcılık (Morrison ve Johnston, 2003; Farzaneh ve ark., 2010; SherryChand ve Amin- Choudhury; 2006) gibi özelliklere sahip olduklarını ortaya koymaktadır. Bu araştırmada öğretmen adaylarının girişimcilik özelliklerine ilişkin elde edilen üç faktörlü yapının alan yazını destekler nitelikte olduğu görülmüştür. Ölçeğin yapı geçerliğine yönelik yapılan AFA ve DFA sonuçları, ölçek maddelerinin kabul edilebilir düzeyde faktör yüküne sahip olduğunu göstermiş ve ölçeğin üç faktörlü bir yapıda olduğunu ortaya koymuştur. Ölçeğin iç tutarlılığının, genel olarak ve boyutlar bakımından iyi düzeyde olduğu ortaya konulmuştur. Ölçeğin boyutları arasında anlamlı düzeyde ilişki olduğu belirlenmiştir. Belirtilen bu sonuçlar AÖSGÖ ölçeğinin geçerlik ve güvenilirliğinin yeterli düzeyde olduğunu göstermektedir. Ölçeğin bu şekilde öğretmen adaylarının sosyal girişimcilik özelliklerini belirlemede kullanılabilir, geçerli ve güvenilir bir ölçme aracı olarak alan yazına katkı sağlayabileceği düşünülmektedir. Çalışma sınırlı bir örneklemden oluşan öğretmen adaylarını kapsadığından daha geniş örneklemlerde çalışılması önerilebilir. Ölçeğin öğretmen adaylarıyla yürütülecek çalışmalarda olduğu kadar öğretmenlerle yapılacak araştırmalarda geçerlik ve güvenilirliğinin yeniden yapılarak kullanılabilirliği düşünülmektedir.

KAYNAKLAR

- Altun, S. A. ve Büyüköztürk, Ş. (2011). Değişim eğilimleri ölçeğinin geliştirilmesi. *Kalem Eğitim ve İnsan Bilimleri Dergisi*, 1(11), 73-90.
- Austin J, Stevenson H, and Wei-Skillern J. (2006). Social and commercial entrepreneurship: same, different, or both? *Entrepreneurship Theory & Practice*, 30(1): 1-22.
- Bayrak, C. ve Terzi, Ç. (2006). Okul yöneticilerinin girişimcilik özelliklerinin okullara yansımaları. *XIII. Ulusal Eğitim Bilimleri Kurultayı*, 6-9 Temmuz 2004 İnönü Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Malatya
- Büyüköztürk, Ş. (2007). *Sosyal Bilimler için Veri Analizi El Kitabı*, Ankara: Pegem A Yayıncılık.

- Byrne, B. M. (1998). *Structural equation modeling with lisrel, prelis and simlis: Basic concepts, applications and programming*. Mahwah, NJ: Lawrence Erlbaum Associates.
- Covin, J. G., and Slevin, D. P. (1989). Strategic management of small firms in hostile and benign environments. *Strategic Management Journal*, 10, 75-87.
- Cronbach, L. J. (1984). Essentials of psychological testing (4th ed), New York: Harper Row. *Journal of Educational Measurement*, 23 (2). 175-183.
- Çokluk, Ö., Şekercioğlu, G. ve Büyüköztürk, Ş. (2010). *Sosyal Bilimler için Çok Değişkenli İstatistik*. Ankara: Pegem Akademi.
- Denizalp, H. (2007). *Toplumsal Dönüşüm İçin Sosyal Girişimcilik Rehberi*. Ankara: Ofset Matbaacılık.
- Ercan, Y. ve Sünbül, A. M. (2009). Üniversite öğrencilerine yönelik girişimcilik ölçeğinin geliştirilmesi. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 21, 195-203.
- Farzaneh, G., Hassan, A., Gholamreza, P., Mirsalaldin, E., Parviz, A, and Alireza, H. (2010). Relationship between creativity, grade point average, achievement motivation, age and entrepreneurship among university students. *Australian Journal of Basic and Applied Sciences*, 4 (10), 5372-5378.
- Fiet, J. O. (2000). The pedagogical side of entrepreneurship theory. *Journal of Business Venturing*, 16, 101-117.
- Gorman, G., Hanlon, D., and King, W. (1997). Some research perspectives on entrepreneurship education, enterprise education and education for small business management: a ten-year literature review. *International Small Business Journal*. 15(3), 56-79.
- Güler, K. B. (2010). *Sosyal Girişimcilik*. Ankara: Elif Yayınevi
- Hooper, D, Coughlan, J., and Mullen, M. (2008). Structural equation modelling: Guidelines for determining model fit. *Electronic Journal of Business Research Methods*, 6 (1), 53-60.
- Hu, L. T., and Bentler, P. M. (1999). Cut off criteria for fit indexes in covariance structure analysis: Conventional criteria versus new alternatives. *Structural Equation Modeling*, 6 (1), 1-55.
- Ikävalko, M., Ruskovaara, E., and Seikkula-Leino, J. (2009). Rediscovering teacher's role in entrepreneurship education. Paper presented at the EFMD conference, Barcelona, February, 26-27.
- Ivona, V. R., & Zelimir, D. (2011). University students' entrepreneurial characteristics – Key for the future development. *The Ninth International Conference: "Challenges of Europe: Growth and Competitiveness – Reversing the Trends"*

- Karabulut, T. (2009). Üniversite öğrencilerinin girişimcilik özelliklerini ve eğilimlerini belirlemeye yönelik bir araştırma. *Marmara Üniversitesi İ.İ.B.F. Dergisi*, 26 (1), 331-356.
- Katzenstein, J., & Barbara, C. (2011). Social Entrepreneurship and a New Model for International Development in the 21st Century. *Journal of Developmental Entrepreneurship*. 87-102.
- Mari, J., and Marti, I. (2006). Social entrepreneurship research: A source of explanation, prediction, and delight. *Journal of World Business*, 41(1), 36–44.
- MEB Talim Terbiye Kurulu Başkanlığı (2009). *Talim terbiye kurulu'nun 26.08.2009 tarih ve 127 sayılı girişimcilik dersi öğretim programı ve kurul kararı*. <http://ttkb.meb.gov.tr/program.aspx?islem=1&kno=72> adresinden 09.04.2012 tarihinde edinilmiştir.
- MEB Öğretmen Yetiştirme ve Eğitimi Genel Müdürlüğü, (2006). Öğretmenlik mesleği genel yeterlilikleri. <http://otmg.meb.gov.tr/YetGenel.html> adresinden 16.04.2012 tarihinde edinilmiştir.
- Morrison, A., and Johnston, B. (2003). Personal creativity for entrepreneurship: Teaching and learning strategies. *Active Learning in Higher Education*, 4 (145), 145-158.
- MUGİM (2012). YÖK ile KOSGEB arasında girişimcilik protokolü imzalandı. <http://mugim.maltepe.edu.tr/yok-ile-kosgeb-arasinda-girisimcilik-protokolu-imzalandi> adresinden 07.04.2012 tarihinde edinilmiştir.
- Özdamar, K. (2002). *Paket programlar ile istatistiksel veri analizi*. Eskişehir: Kaan Yayınları.
- Özdevecioğlu, M. ve Cingöz, A. (2009). Sosyal Girişimcilik ve Sosyal Girişimciler: Teorik Çerçeve. *Erciyes Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 32, (82) 81-95
- Schermelleh- Engel, K., Moosbrugger, H., and Müller, H. (2003). Evaluating the fit of structural equation models: Tests of significance and descriptive goodness-of-fit measures. *Psychological Research Online*, 2 (8), 23-74.
- SherryChand, V., and Amin- Choudhury, G. (2006). Teachers and socio-educational entrepreneurship: Competence as a consequence. *Journal of Entrepreneurship*. 15(97), 97-114.
- Shahhosseini, A., Kavousy, E., Shirsavar, H. R., and Ardahaey, F. T. (2011). Appointing the level of individual entrepreneurship of Islamic Azad University students. *Asian Social Science*, 7 (1), 106-114.
- Short, J. C., Moss, T. W., and Lumpkin, G. T. 2009. Research in social entrepreneurship: past contributions and future opportunities. *Strategic Entrepreneurship Journal*, 3(2): 161-194.

- Tabachnick, B. G., and Fidell, L. S. (2001). Using multivariate statistics (4th Ed.). Needham Heights, MA: Allyn & Bacon.
- Tan, W. L., Williams, J., and Tan, T. M. (2005). Defining the 'social' in 'social entrepreneurship': Altruism and entrepreneurship. *International Entrepreneurship and Management Journal*, 1, 353–365.
- Thompson, J. L. (2002). The world of the social entrepreneur. *International Journal of Public Sector Management*, 15 (5), 412-431.
- Yıldız, S., Taşkıran, E. ve Çiçek M. (2011, Mayıs 5-7). Üniversite öğrencilerinin bireysel değerleri ile girişimcilik eğilimleri arasındaki ilişki: Kafkas Üniversitesi'nde bir araştırma. *10. Ulusal İşletmecilik Kongresi*, İzmir, s. 48-54.

SUMMARY

The focus of the reforms related to education is linked to teachers' education rather than students' education. The quality of education given to the students is directly related to the quality of education of the teachers. Therefore, teachers' occupational and individual adequacies are determinative in the success of educational policies. From this spot to set off, the success of the education of entrepreneurship is based on teachers' education. The requirement for educating teachers who has social entrepreneurship qualifications emerged with the entrance of 'social entrepreneurship' concept to education field.

In this research developing a scale to evaluate social entrepreneurial qualifications of preservice teachers was aimed. In the present study, in order to measure entrepreneurship characteristics of pre-service teachers, a 21-item scale with three subscales namely self-confidence, personal creativity and risk taking were developed. The results show that the scale had the necessary psychometric features. Risk taking dimension of the Social Entrepreneurship Characteristics of Pre-service Teachers Scale consists of 7 items. Some of the statements in this dimension are: "Difficult conditions make me stronger to reach success", "There is no success without risk", "I believe in myself about achieving my goal". In the self-confidence dimension of the scale, there are 8 items. Some statements in this dimension are as follows: "I can easily express myself to a person I have recently met", "I believe in myself in terms of job skills", "I

can influence people around me” and “It is easy for me to make friends”. The personal creativity dimension of the scale consists of seven items and includes statements such as “When I am about to start a new task, I think about alternative methods to follow”, “When I am about to start a new task, I ask for the opinions of the people involved” and “When I am about to start a new task, I take successful people as an example”.

The findings obtained from the researches about entrepreneurship characteristics exhibit that the entrepreneurs has features like creativeness, risk taking and locus of control, need for independence, communicativeness (Gorman et. al. 1997; Shahhosseini et. al. 2011: 114), personal creativity (Morrison and Johnston 2003; Farzaneh et. al. 2010). This study indicates that the three factor structure about the entrepreneurial characteristics of pre-service teachers; approves the literature. EFA and CFA analyses which tests construct validity of the scale showed that items have acceptable factor loadings and the scale has three subscales. Internal consistency of the total scale and also in terms of subscales was found satisfactory. Meaningful correlation between the subscales was found after the analysis. It is thought that the scale with this format is a reliable and valid measurement tool to determine the entrepreneurship characteristics of pre-service teachers and contributes to educational sciences field. As a recommendation, researchers may work with larger samples since the sample in this study is limited. Also it is thought that researchers may use SECPTS on teachers as well as studies with pre-service teachers.